

“Младост”. В търсене на идеала

“Младост”, “Утрото на помешчика” и “Люцерн” се появиха в същото време, но те направиха както на нас, читателите, така и на литературните критици странно и по-скоро неблагоприятно впечатление. Чувствахме, че това е един велик писател; виждахме, че талантът му расте, задачите на живота, които той поставяше в произведенията си, без съмнение, се разширяваха и задълбочаваха; но героите, изразяващи мислите на автора не можеха да спечелят нашите симпатии. В “Детство” и “Юношество” това беше момчето Иртенев. Сега в “Младост” момчето се запознава с княз Нехлюдов. Помежду им се завързва тясна дружба и те си обещават де си разказват, без да скриват нищо, за лошите си постъпки. Разбира се, не винаги е по силите им да изпълнят обещанието си; но то ги кара постоянно да се самоанализират, бързо да забравят разкаянието си, поражда неизбежната двойственост на ума, която оказва най-голямото разрушаващо въздействие върху характера на двамата младежи. Впрочем, Толстой не скрива в повестта си печалните резултати от тези морални напъни. Той ги описва напълно искрено, а между другото, по всяка вероятност, показва подобни безплодни усилия като нещо желателно. С това, разбира се, не можехме да се съгласим.

Младостта, без съмнение, е възрастта, когато в човешкия ум започват да се пробуждат стремежите към висши идеали; това са годините, когато човек се стреми да се освободи от недостатъците на юношеската възраст; но постигането на тази цел е невъзможно, ако се спазват съветите, давани в манастирите и йезуитските училища. Единственият правилен път е да се открият пред младежкия ум нови

широки хоризонти; да се освободи той от предразсъдъците и лъжливите страхове; да се покаже мястото на човека сред природата и човечеството и най-вече да се отъждестви с някакво велико дело и да развива силите си, като има предвид борбата за това велико дело. Идеализмът, т. е. способността да почувствуваш поетичната любов към нещо велико и да се готвиш за него, е единствената защита против всичко, разклащащо жизнените сили на човека – против порока, разврата и т. н. Такова вдъхновение, такава любов към идеала руската младеж обикновено е намирала в студентските кръжоци, които толкова пламенно е защитавал Тургенев. Иртенев и Нехлюдов, запазвайки и през студентските години блестящата си аристократична изолация, не могат да си създадат висш идеал за живота и изразходват силите си в безплодни опити за полурелигиозно правствено самоусъвършенствуване, което представлява бързо преминаващи самоупреци и бързо забравяно самоунижение и въобще става по план, който сигурно би успял в манастирско уединение, но е абсолютно неизпълним сред съблазните заобикалящи младежта в обществото. Трябва да отбележим, че Толстой разказва за несполуките, сполетели младежите, както винаги много искрено.

***

Едва ли е необходимо да напомним, че “Война и мир” е мощен протест срещу войната. Влиянието, което е указал великият писател в това отношение върху своите съвременници в Русия, е факт. По време на руско-турската война през 1877 – 1878 г. в Русия вече е било невъзможно да се намери кореспондент, който да описва събитията в предишния кръваво-патриотичен стил. Фразите от типа на “врага почувствува силата на нашите щикове” или “ние ги изпозастреляхме като зайци”, които и досега се използват в Англия, у нас вече не се употребяват. Ако в съобщението на някой военен кореспондент се срещат подобни нелепости, нито един уважаващ

себе си вестник не би се решил да напечата подобни фрази. Общият характер на съобщенията на руските военни кореспонденти абсолютно се измени: по време на същата война се откриха такива белетристи като Гаршин и такива художници като Верещчагин – безстрашни пред куршумите и сражаващи се с войната като с най-голямо обществено зло.

У всеки, който е чел “Война и мир”, тежките изпитания на Пиер и неговата дружба с войника Каратаев оставят неизгладимо впечатление. При това се чувства, че Толстой е възхитен от спокойната философия на този човек от народа – типичен представител на обикновения разумен руски селянин. Затова и някои литературни критици направиха извода, че Толстой чрез образа на Каратаев проповядва нещо като източен фатализъм. Според мен този извод на критиците е абсолютно погрешен. Каратаев като последователен пантеист знае, че се случват такива закономерни беди, с които е невъзможно да се бориш; той знае също, че бедите, които ще преживее – личните страдания, а също екзекуцията в Москва на набедените в подпалвачество арестанти, възможността всеки момент да попадне сред екзекутираните – са неминуеми последици от много по-велико събитие, т. е. от въоръжения сблъсък на народите, който, веднъж започнал, трябва да се развива с всички безобразни и заедно с това неизбежни последици.

...Каратаев приема неизбежното, но съвсем не е фаталист. Ако той е чувствувал, че усилията му могат да предотвратят войната, той би направил тези усилия. В края на романа, когато Пиер казва на жена си Наташа, че има намерение да се присъедини към тайното дружество, което поставя началото на бъдещото декабристско движение (за това намерение на Пиер в романа се говори малко мъгляво, заради цензурата, но руските читатели разбираха този намек), и Наташа го пита: “А би ли одобрил това Платон Каратаев?”, Пиер, замисляйки се малко, отговаря положително.